

4

5

Obr. 4. Čeněk Musil, *Márnice nemocnice v Jičíně*, 1924. Foto: Hubert Hesoun, 2017.

Obr. 5. Čeněk Musil, *dochovaný původní interiér domu Františka Valacha v Jičíně*, 1928. Foto: Hubert Hesoun, 2016.

silovými přístupy. Pro jaké typy volil tradiční půdorysné i dekorativní řešení a kde se naopak přikláněl k těm nejprogressivnějším koncepcím a formám? Ve kterých stavbách se Musil vymanil z hlediska jistě svazujícího prostředí maloměstských zakázek? Byly to drobnější realizace samostatně stojících budov (nemocniční márnice nebo dům Zemědělské pojišťovny), nebo naopak urbanistické záměry?

Z široké typologie staveb vyrůstá i další umělecko-historický problém, který by byl hodný řešení i vzhledem k několika památkovým zakázkám Čenka Musila, a sice jeho vztah k historické tradici.

Píše-li Eva Chodějovská, že „Musilova tvorba je mnohostranná, jejím společným jmenovatelem je „pro-

stor“ a jeho zvelebení“,⁷ neukazuje zcela přesvědčivě, jakou prostorovou koncepci má na mysli. Že Musil navrhoval prostor komplexně, jej sice od řady generačních soupeřníků odlišuje, ale nespěchá to samo o sobě o příklonu k existujícímu názoru ani o vlastní invenci v prosazování nějakého svébytného prostorového uspořádání. K dobové diskusi o architektonickém prostoru a jeho pojetích byla formotvorná výměna názorů mezi Rostislavem Šváchou a Jindřichem Vybíralem na stránkách *Umění*, přetištěná v nedávném výboru teoretických textů o architektuře.⁸ Už jen v těchto textech by jistě autorky našly řadu inspirativních otázek, jež by mohly vztáhnout i na Musilovu tvorbu a ověřit, zda invenční zvelebování prostoru skutečně bylo jeho hlavním cílem.

A konečně, používáním pojmů jako „zdroje“ a „inspirace“ autorky nepřímo trochu degradují regionální invence Musila i dalších autorů na periferii. Architektura na periférii, ať šlo o přežívání tradičních architektonických typů nebo o jakýsi konzervativní „vizuální zvyk“, se vyznačuje méně čistými, hybridními architektonickými formami. Kombinováním nového a tradičního, původního a převzatého, lokálního a internacionálního však rozhodně netrpí architektova integrita, naopak to poukazuje na schopnost postupně adaptovat venkov na moderní, či dokonce avantgardní formy i plánování v městském prostředí. Takové hybridní formy a řešení se pak zcela pochopitelně vzpírají tradičním stylovým kategoriím, jako je kubismus, purismus, funkcionalismus atd., avšak psaní textů o regionální moderní architektuře by se bez nich i docela dobře obešlo – jak je uvedeno výše, spíše než formální analýza je pro lokální prostředí významný sociální dějepis architektury.

Je chvályhodné, že autorky přistoupily ke zpracování katalogu výběrově. Na několika místech zmiňují „architektonický deník“, který je sice neúplný, ale pro rekonstrukci vlastního obrazu i autorských preferencí architekta z něho mohly otisknout delší pasáže, třeba s vysvětlujícím komentářem. Stejně tak může čtenář

postrádat kapitolu o nerealizovaných návrzích, jejich charakteristiku a alespoň rámcové vysvětlení, proč k jejich realizaci nedošlo – byly to důvody politické, jejich radikalita, nebo naopak nedostatečná originalita? Zmíněná kritická místa však patrně přesahují formát katalogu a mohla by být námětem pro další dílčí studie, či naopak komplexnější, vědeckou monografii, jaké se dostalo nedávno třeba architektovi Hanušovi Zápalovi.⁹

V případě Musilova katalogu nutno vyzdvihnout i střizlivou grafickou úpravu Michaely Kubátové Petrové a především velmi kvalitní fotografie Huberta Hesouna. Závěrem lze konstatovat, že jak katalogem, tak výstavou věnovanými Čenku Musilovi byl oběma autorkami pro jičínské muzeum a galerii stanoven relevantní směr jejich dalšího projektového uvažování a zpracovávání i prezentace regionálních témat.

Ladislav ZIKMUND-LENDER; Martin HALATA

■ Poznámky

6 Chodějovská – Petrová (pozn. 2), s. 33.

7 Ibidem, s. 15.

8 Rostislav Švacha, *Architekti zaspali. Prostor jako konstrukt historiků umění, 1888–1914*, in: Jiří Ševčík – Monika Mitášová (edd.), *Česká a slovenská architektura 1971–2011: texty, rozhovory, dokumenty*, Praha 2013. –Jindřich Vybíral, *Architekti zaspali? K pojmu prostoru v teorii architektury 19. století*, in: *Ibidem*, s. 793–806.

9 Petr Domanický, *Hanuš Zápal. 1885–1964. Architekt Plzeňska*, Plzeň 2015.

Průhonický park

KŘESADLOVÁ, Lenka; ZATLOUKAL, Ondřej; PODRAZIL, Jiří. *Průhonický park*. Botanický ústav AVČR: Průhonice 2017, 118 str. ISBN 978-80-86188-53-9.

Obrazová publikace navazuje na sérii nakladatelství Foibos věnovanou památkám UNESCO. Vydal ji Botanický ústav AV ČR, v. v. i., mimo jiné v návaznosti na předchozí popularizační knihy a průvodce, které vycházejí v přibližně pěti- až desetileté periodě. Nabízí se tedy srovnání s předchozími tituly, neboť publikace plní funkci jak propagační (je určená široké veřejnosti), tak reprezentační (formát, pevné desky, kvalitní tisk). Spoluvytváří tak obraz parku, rozšiřuje navštívenou část, která zůstává v paměti, v závislosti na místě a ročním období, a rozvíjí ji jak o kontext širšího území, tak o pohledové spektrum v průběhu celé vegetační sezony. Průhonický park je totiž natolik rozlehlé a pestré území, že zdaleka nelze obsáhnout všechna místa a zajímavosti během jediné návštěvy. Pak má smysl do takové publikace investovat prostředky i vyhradit jí místo v knihovně, protože pestrost a sezonní pro-

měnlivost mohou poskytovat stále nové a nové vjemy, zážitky a možná překvapení, přibližující čtenáři estetický rozměr parku. Další nedílnou funkcí parku je sbírkotvorná činnost – právě kolekci stromů, keřů, pěstovaných i domácích rostlin a také bohaté sbírky kultivarů přibližují jiné, specializované publikace. Nicméně určitý výběr těch nejzajímavějších zástupců jednotlivých skupin je nedělitelně spjat se záměrem tvůrce parku přiblížit emoční estetický prožitek prostřednictvím konkrétních rostlin usazených na konkrétní místo tak, jak to popisuje sám zakladatel parku hrabě Silva-Tarouca.¹ Bohužel historická dokumentace týkající se přesného umístění rostlin nebyla příliš konkrétní, a tak představu o sortimentu a zastoupení vzácných druhů poskytuje až dokumentace pořízená po 2. světové válce, kdy park vedl B. Kavka, který posléze inicioval vydání podrobného průvodce shrnujícího novodobou historii parku a jeho tehdejších výsadeb včetně nově geograficky členěného alpinu.² Tyto zkušenosti společně se zájemem Výzkumného ústavu okrasného zahradnictví daly vzniknout mnoha odborným a knižním publikacím celostátního přesahu.³

Výpravnou fotografickou publikaci vydali začátkem 80. let J. Hofman a V. Motl,⁴ kteří v textové části podrobně popisují historický vývoj vzniku romantického krajinářského parku včetně zahraničních inspirací a ilustrují jej konkrétními pohledovými záběry pořízenými v průběhu celého roku (V. Motl bydlel nedaleko parku). Při příležitosti stého výročí příchodu hraběte Silva-Taroucy do Průhonice pak vyšly dílčí práce o historii a přírodě parku,⁵ jejichž pozornost byla věnována i původním druhům a rostlinným společenstvům, která se v členitém parku nacházejí. Poslední z reprezentativních propagačních publikací byly vydány před deseti lety z popudu obce a jsou stále v prodeji v pokladně parku.⁶ Tento stručný přehled dokládá jednak dlouhodobý zájem, který Průhonickému parku věnuje veřejnost,⁷ jednak i značnou autorskou zodpovědnost, protože každá z publikací určuje veřejný obraz místa doslova na příští desetiletí. Zároveň je z tohoto přehledu patrné, jak se vyvíjel dobový vkus i zájem o určitý typ informací a nakolik je prezentace místa soustředěna na jeho různé dílčí atraktivy.

Co tedy recenzovaná publikace přináší nového a jaké je její převažující zaměření? Především vychází z již dostupného materiálu, který je, připočteme-li i výstavní katalogy k 120. výročí parku (2005), dosti bohatý – nelze se proto divit, že řada informací i ilustrací byla uvedena už dříve. Po úvodním zasazení Průhonice do širšího středoevropského kontextu následuje kapitola zabývající se historií rodu Silva-Tarouca, která čtenáře zavede na rodový zámek v Čechách pod Kosířem, kde se hrabě Arnošt Emanuel narodil a kde v místním malebném parku zřejmě získal celoživotní zájem o přírodu. Díky četným návštěvám malíře Josefa Mánesa se tak mohl projevit talent rodičů i staršího bratra, kteří malovali a nepochybně zanechali stopu dobového estetického

cítění i v budoucím dendrologovi. Historie rodu Nostic-Rieneck pak zachycuje přestavbu zámku v klasicistním slohu po roce 1800, kdy Průhonice zakoupili. Teoretická východiska zahradního umění 19. století uvedou čtenáře do dalších aktivit hraběte, kam patří jeho angažovanost na Jubilejní výstavě v roce 1891 nebo předsednictví Národopisné výstavy československé (1895), z níž pochází objekt České chaloupky či kovaná kašna na nádvoří zámku. Vynikající znalost významných parků stejně jako dobové odborné literatury, sběratelská vášeň i cit pro zasazení cizích druhů na vhodná místa vyústily v zapojení hraběte do zájmových spolků – v Dendrologické společnosti zastával funkci prezidenta (1908) – či založení Spolkové, dnešní Dendrologické zahrady v Průhonících. Následující text pak popisuje postupný rozvoj a přestavby průhonického zámku a rozšiřování parku. Na rozdíl od předešlého stylu romantických parků se Silva-Tarouca soustředil více na přírodní než stavební doprovodné prvky, a park tak měl místy charakter arboreta. Velkou pozornost také věnoval výsadbám trvalek a rostlinám v alpinu, kde postupoval spíše podle barevných schémat než geografické příslušnosti jednotlivých druhů. Nechal dle svých představ dostavět skalky a skalní výchozy doplnit horninami, které nebyly v parku přirozeně zastoupeny. Podobné úpravy spojené s modelací terénu proběhly i v nivě Botiče. Citáty v textu vhodně dokreslují určitou emotivnost tvorby: „Nikdy jsem nekreslil žádný plán, podle něhož se muselo pracovat, nýbrž raději jsem všechny cesty vytyčil sám, také obrysy skupin keřů, stromů a trvalek jsem vytyčoval až na místě, tak aby harmonicky ladily s přirozenou povahou terénu.“ Zřejmě nejtěžší, ale z dlouhodobého hlediska nejrozmumnější rozhodnutí učinil v roce 1927, kdy odprodal zámek s parkem státu pod podmínkou uchování jejich účelu, tedy zachování parku i jeho sbírek. Závěr textové části knihy zachycuje novodobou historii. V roce 2010 byl park připsán k historickému jádru Prahy na seznam památek UNESCO. V dalších letech pak proběhla řada rekonstrukcí jak historických staveb (první patro zámku, gloriety), tak parku (podzámčí, alpinum, svahy nad rybníkem).

Přestože je v textu dendrologie několikrát zmíněna, postrádám jakoukoliv konkrétní zmínku o konkrétních dřevinách. Nemám na mysli podrobné výčty zastoupených druhů, tomu se věnují jiné publikace (např. tematické přílohy časopisu Botanika), jako spíše ukázkou těch skupin, s nimiž je spojena šlechtitelská a sběratelská činnost majitele a pozdějších správců parku (pěnišníky, hortenzie, růže, jehličnany, vzácně pěstované nebo pohledově atraktivní dřeviny, mohutní či staří jedinci). Vznik a celá historie parku jsou neodmyslitelně spjaté s dřevinami a konkrétní druhy tvoří materii kongeniálních prostorových skladeb a pohledů. Tento potenciál není bohužel využit ani v popisech fotografií, na rozdíl od předešlých knih. Reprezentační obrazová publikace je doplněna několika desítkami fo-

tografií menšího i většího formátu, pohledové celky zabírají často celou dvoustranu. Novinkou obohacující dosavadní publikace jsou záběry z výšky. Jednotlivé sezonní pohledy se prolínají, což poněkud znepřehledňuje orientaci (hlavně jarní vs. podzimní barevný aspekt). Přestože se autoři snažili minimalizovat popisy přírody, aby se nedopustili zbytečných nepřesností, fotografie invazní lupiny (vlčí bob mnoholistý, *Lupinus polyphyllus*) opravdu nepředstavuje typickou rozkvetlou louku, jakkoliv je barevně atraktivní. Je to doklad toho, že ačkoliv je kniha určena široké veřejnosti, měla být odborně recenzována a rostliny na záběrech konzultovány s botanikem nebo zahradníkem. Také postrádám víc fotografií detailů, které do obdobných publikací patří. Celkové vyznění této knihy je proto z mého pohledu poněkud rozpačité, přestože má titul vysoký čtenářský potenciál. Pokud dojde k reedici, doporučuji minimálně úpravu popisů fotografií, pokud ne přímo rozšíření textu o dvě kapitoly věnované celoživotní vášni hraběte Silva-Taroucy, dřevinám a alpinu, jehož koncepce se nyní po letech opět vrací zpět k záměru svého tvůrce, a zasloužila by tak hlubší reflexi.⁸

Tomáš KUČERA

■ Poznámky

- 1 Arnošt E. Silva-Tarouca, *Průhonický park (Čechy) od hraběte A. E. Silvy Taroucy. = Der Pruhonitzer Park von Ernst Graf Silva Tarouca. (Český překlad s kopií originálu z roku 1909)*, Průhonice 2005.
- 2 Bohumil Kavka et al., *Národní park a botanická zahrada v Průhonících*, Praha 1959.
- 3 Eadem, *Krajinářské sadovnictví*, Praha 1970.
- 4 Jaroslav Hofman – Vítězslav Motl, *Průhonický park*, Praha 1981.
- 5 Ludvík Helebrant (ed.), *100 let Průhonického parku. Aktuality Výzkumného a šlechtitelského ústavu okrasného zahradnictví v Průhonících*, Praha 1985. – Milena Roudná, *Park Průhonice*, Praha 1985.
- 6 Barbora Kačmáčková – Josef Souček – Marie Součková et al., *Průhonice*, Průhonice 2008. – Josef Souček – Barbora Kačmáčková – Martin Hajman, *Průvodce Průhonickým parkem*, Průhonice 2008.
- 7 Roční návštěvnost se pohybuje kolem 200 tisíc lidí (údaje NIPOS do roku 2014).
- 8 Tvorbě veřejného obrazu památek se věnuje samostatný příspěvek T. Kučery a K. Stibrala připravovaný pro jedno z následujících čísel ZPP.